

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Accountantsrapport bij Voortgangsrapportage 19 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Inlichtingen
Auditdienst Rijk
070-342 7700

Colofon

Titel	Voortgangsrapportage 19 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2
Uitgebracht aan	Tweede Kamer der Staten-Generaal
Datum	9 april 2021
Kenmerk	2021-0000065368

Inhoud

1	Inleiding	5
2	De in de voortgangsrapportage 19 verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten	6
2.1	Controleverklaring	6
3	De volledigheid en de totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van het project	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Criteria	9
3.3	Samenvatting van de verrichte werkzaamheden	10
3.4	Conclusies	11
3.4.1	De volledigheid van de informatie	11
3.4.2	De totstandkoming van de informatie	11
3.4.3	De beheersing en het beheer van het project	12
	Bijlage	13

Voorwoord

In de Regeling Grote Projecten, die geldt vanaf 23-02-2017, wordt in het kader van de voortgangsrapportage een oordeel gevraagd over een aantal nader benoemde aspecten. In relatie tot de geldende beroepsregels voor accountants leidt dit zo veel mogelijk tot een assurance-opdracht. Op grond van de beroepsregels hebben wij de opdracht tweeledig verdeeld en rapporteren wij als volgt:

- verantwoording van verplichtingen, uitgaven en ontvangsten: controleverklaring (met onderliggende bevindingen);
- volledigheid en totstandkomingsproces van de informatie in de voortgangsrapportage 19 en de toereikendheid van de beheersing en het beheer van het project: assurancerapport met conclusies (met onderliggende bevindingen);

In hoofdstuk 2 is de controleverklaring bij de financiële overzichten opgenomen.

In hoofdstuk 3 zijn conclusies geformuleerd die betrekking hebben op de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage, het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en van de niet-financiële informatie en de beheersing en het beheer van het project.

1 Inleiding

Opdracht

Het project Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 is door de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 22 maart 2011 als groot project aangewezen. In het kader van de Regeling Grote Projecten dient bij de voortgangsrapportage periodiek een accountantsrapport gevoegd te worden met een oordeel over de:

- beheersing en het beheer van het project, waaronder begrepen de toereikendheid van de projectorganisatie, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie en de werking van het systeem van interne controle;
- kwaliteit en volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW).

Beschrijving van het object van onderzoek

Wij hebben de voortgangsrapportage 19 met als peildatum 31 december 2020, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd, onderzocht. Deze voortgangsrapportage is opgesteld onder de verantwoordelijkheid van de minister van IenW. Het is onze verantwoordelijkheid om:

- een controleverklaring af te geven met betrekking tot de in de voortgangsrapportage verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten (financiële overzichten) over de periode 1 januari 2020 tot en met 31 december 2020;
- conclusies te formuleren over:
  - de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in respectievelijk artikel 12 van de Regeling Grote Projecten;
  - de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in respectievelijk artikel 12 van de Regeling Grote Projecten;
  - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie;
  - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie;
  - de beheersing en het beheer van het project.

2 De in de voortgangsrapportage 19 verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten

2.1 Controleverklaring

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Afgegeven ten behoeve van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Verklaring betreffende de in voortgangsrapportage 19 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel betreffende de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële verantwoording

Wij hebben de financiële verantwoording over de periode 1 januari 2020 tot en met 31 december 2020 van Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 gecontroleerd. Deze financiële verantwoording bestaat uit de tabellen 10, 17 en 18, zoals opgenomen in hoofdstuk 6 Financiën van voortgangsrapportage 19.

Naar ons oordeel geeft de financiële verantwoording een getrouw beeld van de aangegane verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016, de daaruit voortvloeiende regelgeving en de Regeling Grote Projecten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze financiële verantwoording opgenomen verplichtingen, uitgaven en ontvangsten voldoen aan de eis van comptabele rechtmatigheid als bedoeld in bepaling 5.11 van de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2020.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Beschrijving van de verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister van Infrastructuur en Waterstaat voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2020 en de Regeling Grote Projecten. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het ministerie en de toelichtingen die daarover bij de financiële overzichten zijn opgenomen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van IenW onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 9 april 2021

Auditdienst Rijk

3 De volledigheid en de totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van het project

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn conclusies geformuleerd met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage 19 Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling Grote Projecten. Dit met betrekking tot het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie, het proces van totstandkoming van de niet-financiële informatie en met betrekking tot de beheersing en het beheer van het project.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) is verantwoordelijk voor het opstellen van de voortgangsrapportage 19.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3000 "Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle en beoordeling van historische financiële informatie" en Standaard 3400 "Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie". Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke of beperkte mate van zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens. Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

3.2 Criteria

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie is beoordeeld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in de Regeling Grote Projecten.

Daarnaast zijn eventuele aanvullende afspraken met de Tweede Kamer over de in de voortgangsrapportage op te nemen financiële en niet-financiële informatie van belang.

Met betrekking tot de totstandkoming van toekomstgerichte financiële informatie en de totstandkoming van niet-financiële informatie geldt dat de desbetreffende informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand komt. De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn dat:

- de verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingsproces zijn belegd;
- het totstandkomingsproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingsproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de voortgangsrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie niet strijdig mag zijn met andere in de voortgangsrapportage opgenomen informatie. Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

Voor de beoordeling van de beheersing en het beheer van het project is het door de minister vastgestelde en met de Tweede Kamer gecommuniceerde beheersmodel als toetsingskader gehanteerd.

Naast dit beheersmodel zijn de in artikel 12 van de Regeling Grote Projecten genoemde aspecten van toepassing, alsmede de eventueel door de Tweede Kamer aanvullend gestelde eisen.

3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie

Met betrekking tot de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij nagegaan of de volgens artikel 12 van de Regeling Grote Projecten op te nemen informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage (A).

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie

Voor de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie hebben wij vier punten onderzocht.

Ten eerste zijn wij nagegaan dat deze informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen (B).

Ten tweede hebben wij onderzocht of de veronderstellingen een redelijke basis vormen voor de toekomstgerichte financiële informatie (C).

Ten derde hebben wij onderzocht of de toekomstgerichte financiële informatie op een juiste wijze op basis van de veronderstellingen is opgesteld en gepresenteerd (D).

Ten vierde zijn wij nagegaan dat de opgenomen toekomstgerichte financiële informatie niet strijdig is met de historische financiële informatie en de niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage (E).

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie

Van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie zijn wij nagegaan dat deze informatie ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand is gekomen (F).

Voorts zijn wij nagegaan dat de opgenomen niet-financiële informatie niet strijdig is met de financiële informatie in de voortgangsrapportage (G).

De beheersing en het beheer van het project

Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van de beheersing en het beheer van het project beoordeeld aan de hand van het binnen het ministerie van IenW vastgestelde beheersmodel voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma 2, door middel van interviews en de beoordeling van relevante documentatie (H).

Ons onderzoek is zo gepland en uitgevoerd dat voor de onderdelen A, C, E en G een beperkte mate van zekerheid (conclusie of oordeel in negatief geformuleerde bewoordingen) en voor de onderdelen B, D, F en H een redelijke mate van zekerheid (conclusie of oordeel in positief geformuleerde bewoordingen) is verkregen voor onze conclusies.

3.4 Conclusies

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies:

3.4.1 *De volledigheid van de informatie*

De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de financiële en niet-financiële informatie niet in alle van materieel belang zijnde opzichten in overeenstemming met artikel 12 van de Regeling Grote Projecten is opgenomen in de voortgangsrapportage.

Op de toezegging aan de Tweede Kamer om terug te komen op de planning en budgettaire gevolgen van de uitspraak van de RvS inzake Markermeerdijken wordt invulling gegeven door dit op te nemen in de VGR en de aanbiedingsbrief.

3.4.2 *De totstandkoming van de informatie*

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie.

De in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie is in alle van materieel belang zijnde opzichten ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen.

Op grond van ons onderzoek naar de onderbouwing van de veronderstellingen is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de veronderstellingen geen redelijke basis vormen voor de toekomstgerichte financiële informatie.

De veronderstellingen vinden plaats bij de bij de herplanning bij het project Markermeerdijken Hoorn - Edam - Amsterdam en bij kasgeld raming van overige nog niet financieel afgeronde projecten. De veronderstellingen worden in eerste instantie gedaan door de waterschappen, waarop deze worden gechallenged, door het programma-bureau.

Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie, strijdig is met de historische financiële informatie of de niet-financiële informatie.

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie

De in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie is in alle van materieel belang zijnde opzichten ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen. Op basis van de uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie, strijdig is met de financiële informatie.

3.4.3

De beheersing en het beheer van het project

De opzet, het bestaan en de werking van de beheersing en het beheer van Hoogwaterbeschermingsprogramma 2 voldeed in de periode 1 januari tot en met 31 december 2020 aan de eisen zoals gesteld in het binnen het ministerie van IenW vastgestelde beheersmodel voor het project Hoogwaterbeschermingsprogramma 2.

Wij zijn gaarne bereid een en ander nader toe te lichten.

Den Haag, 9 april 2021

Auditdienst Rijk

Bijlage

Hoogwaterbeschermingsprogramma-2

19^e Voortgangsrapportage

Verslagperiode 1 juli 2020 – 31 december 2020

Hoogwaterbeschermingsprogramma-2

19^e Voortgangsrapportage

Verslagperiode 1 juli 2020 – 31 december 2020

Documentnr	RWS-2021-1010
Datum	31 december 2020
Status	Definitief
Versie	1.0

Versie 0.0 Concept is op 16-02-2021 besproken in het MT Programmabureau

Versie 0.1 Concept is op 02-03-2021 besproken in het PBO

Versie 0.2 Eindconcept is op 17-03-2021 besproken in de Programmabestuur

Versie 1.0 Definitief door de Minister te verzenden aan de Tweede Kamer

Inhoud

1	Inleiding 4
1.1	Kerngegevens van het HWBP-2 4
1.2	Samenvatting hoofdpunten verslagperiode 5
1.3	Leeswijzer 6
2	Ontwikkelingen in en rond het programma 8
2.1	Algemene ontwikkelingen 8
2.2	Innovatie 8
2.3	Kwaliteit en auditing 8
2.4	Correspondentie met het parlement Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2.5	Media 8
3	De scope van het programma 9
3.1	Programmascope 9
3.2	Projectscopes 9
4	Voortgang en planning 11
4.1	Voortgang van het programma 11
4.2	Planningssystematiek 14
4.3	Voortgang mijlpalen 17
5	Risicomanagement 18
5.1	Risicobeheersing op programma en issues op projectniveau 18
5.2	Risico's programmaniveau 18
5.3	Issues projecten 20
5.4	Algemeen beeld op programmaniveau 21
6	Financiën 22
6.1	Programmabudget 22
6.2	Programmaraming 23
6.3	Kasreeks 24
6.4	Apparaatskosten Rijkswaterstaat 25
6.5	Cumulatieve verplichtingen en uitgaven 25
Bijlage werkwijze subsidieverlening door het rijk	

1 Inleiding

1.1 Kerngegevens van het HWBP-2

Om Nederland duurzaam te beschermen tegen overstromingen vanuit de grote rivieren, meren en de Noordzee, toetsen de beheerders van de primaire waterkeringen regelmatig of deze primaire waterkeringen voldoen aan de vigerende veiligheidsnormen. In 2001 is deze toets voor het eerst uitgevoerd, in 2006 voor de tweede keer. Op basis van deze toetsen is een deel van de primaire waterkeringen afgekeurd. Verder bleek uit een toets in 2003, uitgevoerd door Rijkswaterstaat en de waterschappen, dat zeeweringen langs de Noordzeekust op een aantal locaties binnen 20 jaar niet meer aan de toen geldende veiligheidsnorm zouden voldoen. Deze locaties zijn aangemerkt als de 'Zwakke Schakels'. Op negen van deze locaties lag tevens een opgave tot verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, de zogenaamde 'Prioritaire Zwakke Schakels Kust'.

De maatregelen, die de beheerders moeten treffen om de in 2001 en 2006 afgekeurde keringen weer aan de vigerende veiligheidsnormen te laten voldoen, zijn op het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) geplaatst.

Voorwaarden om op het HWBP-2 programma te komen zijn:

1. dat de waterkeringen zijn afgekeurd vanwege wijzigingen in de gestelde veiligheidsnorm, de hydraulische randvoorwaarden of de toetsvoorschriften;
2. verbetering van de veiligheidssituatie niet plaatsvindt vanuit een ander programma.

Regulier en/of achterstallig onderhoud behoort niet tot het HWBP-2 programma. Maatregelen, die voortkomen uit de derde toetsing van 2011, vallen niet binnen de scope van het HWBP-2, maar worden meegenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In totaal worden in het HWBP-2 87 projecten gerealiseerd waarvan 69 projecten met 362,4 kilometer te versterken waterkeringen en 18 kunstwerken.

Op basis van de Waterwet komen de afgekeurde dijken en kunstwerken in aanmerking voor rijkssubsidie. Hiervoor toetst het rijk de maatregelen op basis van het robuust, sober en doelmatig op orde brengen van de waterveiligheid. De werkwijze die hierbij gehanteerd wordt, is beschreven in de bijlage. De benodigde financiële middelen voor het HWBP-2 staan op de begroting van het Deltafonds en worden gevoed door bijdragen van het Rijk en de waterschappen op grond van de afspraken in het Bestuursakkoord Water.

Karakteristieken van het HWBP-2

Het HWBP-2 is op 22 maart 2011 door de Tweede Kamer aangewezen als 'Groot Project'. Door middel van de basisrapportage is de Tweede Kamer geïnformeerd over het programma. De basisrapportage beschrijft ook de verantwoordelijkheden van de partijen die bij het programma betrokken zijn.

De minister van Infrastructuur en Waterstaat draagt de eindverantwoordelijkheid voor het HWBP-2 programma. Dat betekent dat zij belast is met het vaststellen van het programma, het beoordelen van de subsidieaanvragen van de beheerders, het verstrekken van de subsidies en het rapporteren aan de Tweede Kamer.

De water- en hoogheemraadschappen (binnen het HWBP-2 veruit het grootste deel van de beheerders) kennen ieder hun eigen democratisch gekozen besturen. Als waterkeringen in de periodieke toetsrondes worden afgekeurd, zijn de beheerders verplicht maatregelen te treffen, zodat de afgekeurde keringen weer aan de vigerende wettelijke normen gaan voldoen. Voor deze maatregelen kan subsidie worden aangevraagd.

Binnen de kaders van de eigen verantwoordelijkheden geven het Rijk en de waterschappen, als uitvoeringsalliantie, invulling aan de opgave van het HWBP-2. Hierbij draagt de minister verantwoordelijkheid voor de subsidieverstrekking en de waterbeheerders voor de realisatie van de afzonderlijke projecten binnen het HWBP-2. Gezien deze verantwoordelijkheidsverdeling zijn de formele sturingsmogelijkheden van het Rijk in het HWBP-2 in vergelijking met andere voormalige grote projecten, zoals Ruimte voor de Rivier (RvR) of Maaswerken, beperkt.

1.2 Samenvatting hoofdpunten verslagperiode

Voortgang van het programma

Deze verslagperiode zijn geen projecten opgeleverd. Per 31 december 2020 voldoen 85 projecten aan de destijds geldende vigerende veiligheidsnorm en bevinden zich twee projecten in de realisatiefase. Voor één project is de mijlpaal einde realisatie gewijzigd naar Q4-2021. Voor het andere nog lopende project geldt dat de vigerende planning onder druk staat. Als voor dit project meer duidelijkheid komt over de verwachte eindplanning is er ook zicht op de einddatum van het totale programma.

Tot en met 31 december 2020 is voor het programma € 2.344 miljoen aan uitgaven gerealiseerd (zie figuur 1).

Scope

In de verslagperiode is de scope van het HWBP-2 niet gewijzigd en bestaat uit 87 projecten, waarvan 69 projecten met 362,4 kilometer te versterken waterkeringen en 18 kunstwerken.

Planning

In het afgelopen halfjaar zijn er geen projecten opgeleverd.

Risico's

De grootste tijd – en geldrisico's komen net als in voorgaande verslagperiodes voor, bij de grote en vaak complexe projecten.

Voor wat betreft het financiële risico heeft in de verslagperiode een actualisatie plaatsgevonden van het risicoprofiel op programmaniveau.

Het financiële risico op programmaniveau is ongewijzigd gebleven op een stand van € 48 miljoen.

De totale financiële waarde van de risico's op projectniveau is in de rapportageperiode gewijzigd ten opzichte van VGR18. Deze risicoreservering bedraagt op 31 december 2020 € 76 miljoen (VGR18 € 91 miljoen).

De totale risicoreservering bedraagt nu € 124 miljoen (was € 139 miljoen).

Financiën

Het actuele programmabudget is verhoogd met een bedrag van € 18 miljoen en bedraagt op peildatum 31 december 2020 € 2.675 miljoen (VGR18 € 2.657 miljoen). De verhoging van het budget wordt veroorzaakt door het doorvoeren van de indexering, conform de IBOI en de eerder genoemde budgetcorrectie.

De actuele programmaraming is in de huidige verslagperiode afgenomen met € 6 miljoen en bedraagt op peildatum 31 december 2020 € 2.690 miljoen (was € 2.696 miljoen). Deze daling wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door het financieel afronden van twee projecten.

De spanning tussen de programmaraming en het programmabudget bedraagt € 15 miljoen, € 24 miljoen lager dan ten tijde van de VGR18 (peildatum 30 juni 2019). Op dit moment blijft de spanning tussen programmaraming en programmabudget gedurende de realisatieperiode van het programma nog binnen de bandbreedte van de totale risicoreservering. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de nog niet gekwantificeerde risico's van het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam. Die zouden er toe kunnen leiden dat de spanning tussen budget en raming op programmaniveau niet meer oplosbaar is. Mocht zich dit voordoen dat is er de mogelijkheid om een deel van de eerdere budgetvrijvallen van het HWBP-2 naar HWBP terug te draaien, waardoor er voldoende programmabudget bij het HWBP-2 is om het programma af te ronden. Ik zal u hierover in de volgende VGR-en blijven informeren.

1.3

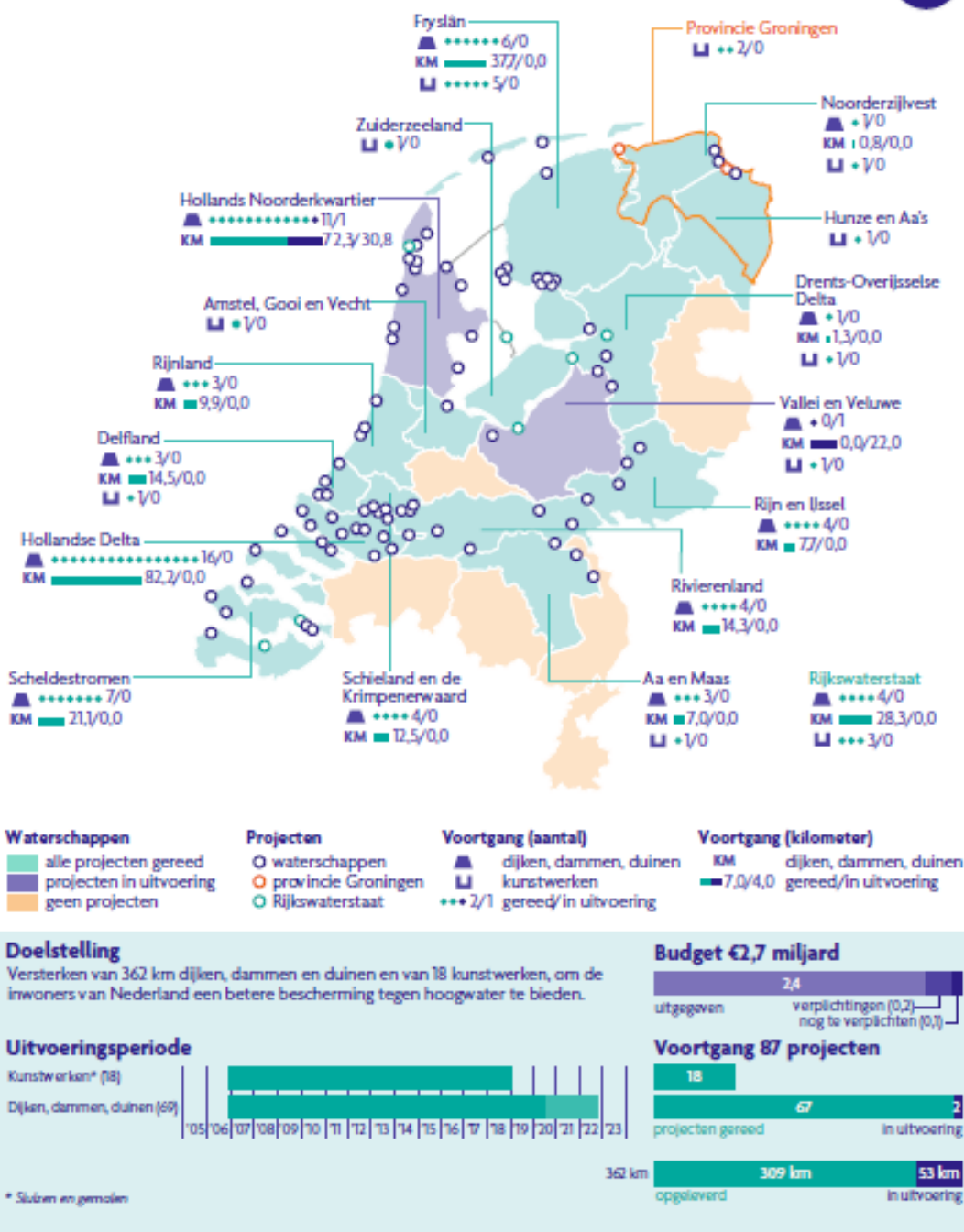
Leeswijzer

Hoofdstuk 2 bevat een toelichting op ontwikkelingen die zich in de rapportageperiode hebben voorgedaan in en rond het programma. In de daaropvolgende hoofdstukken komen de ontwikkelingen in de basisreferenties scope (3), planning (4), risico's (5) en financiën (6) van het HWBP-2 aan bod.

Hoogwaterbeschermingsprogramma 2

Stand van zaken per 31 december 2020

Aantal projecten **87**

Figuur 1 Samenvatting stand van het HWBP-2, peildatum 31 december 2020

2 Ontwikkelingen in en rond het programma

2.1 Algemene ontwikkelingen

In de verslagperiode hebben zich diverse ontwikkelingen voorgedaan die van invloed zijn op het programma. De meest relevante ontwikkelingen zijn hierna beschreven.

2.2 Innovatie

In verslagperiode zijn er geen specifieke ontwikkelingen op innovatie te melden.

2.3 Kwaliteit en auditing

In de afgelopen verslagperiode is het control- en auditplan afgerond en in werking getreden. Er is gestart met een aantal toetsen op het gebied van compliance en governance. Daarnaast hebben er adviestrajecten plaatsgevonden ten aanzien van enkele bedrijfsvoeringsvraagstukken en subsidieverleningstrajecten. De focus van de eigenstandige control functie (ECF-rol) op het HWBP2 richt zich hierbij voornamelijk op een beheerste en efficiënte afronding en vastlegging van het HWBP2 in deze afrondende fase van het programma.

2.4 Correspondentie met het parlement

De voortgang van het HWBP-2 is tijdens het Wetgevingsoverleg Water besproken (01-12-2020). Verder heeft in de verslagperiode de volgende correspondentie over het HWBP-2 met de Tweede Kamer plaatsgevonden.

Datum	Onderwerp
30 september 2020	Brief aanbieding achttiende voortgangsrapportage van het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma van de minister van Infrastructuur en Waterstaat (32 698 nr. 54).

2.5 Media

In de tweede helft van 2020 hebben de media aandacht besteed aan HWBP-2 projecten. Er is veel aandacht geweest voor de start van de sanering van de Westdijk, onderdeel van het project Eemdijken en Zuidelijke Randmeren van het Waterschap Vallei & Veluwe. Hier wordt de vervuilde TGG die daar was gebruikt voor de versterking verwijderd en vervangen door schone grond. Er is ook veel aandacht ge weest voor het traject Uitdam, onderdeel van de versterking van de Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Dit betref het verzet van bewoners tegen de plannen voor 500 meter dijkversterking met basalt. De bewoners pleiten voor een 'groene' dijk.

3 De scope van het programma

3.1 **Programmascope**

In de huidige verslagperiode is de programmascope niet gewijzigd. De programmascope van het HWBP-2 omvat 87 projecten. De beheerders voeren deze projecten uit om te bewerkstelligen dat afgekeurde dijkvakken en kunstwerken weer aan de vigerende veiligheidsnormen voldoen. De ligging van de projecten is op bijgaande kaart (figuur 2) weergegeven. Het betreft negen projecten uit de eerste toetsronde, negen 'Prioritaire Zwakke Schakels Kust' en 69 projecten uit de tweede toetsronde. De projecten worden onafhankelijk van elkaar gerealiseerd. In totaal worden 78 projecten door waterschappen en hoogheemraadschappen gerealiseerd, zeven door Rijkswaterstaat en twee door de provincie Groningen. De kaders die op deze ontwerpopgave van toepassing zijn, vormen de condities om de opgaven van het HWBP-2 te realiseren. In totaal gaat het om 18 kunstwerken en 362,4 km dijken.

3.2 **Projectscopes**

In de verslagperiode hebben zich geen scopewijzigingen voorgedaan. Voor de beheerders bestaat per afgekeurde waterkering een veiligheidsopgave, dit is de projectscope. De beheerder werkt deze veiligheidsopgave uit in te treffen maatregelen. Hierna is de kaart met de actuele scope van het programma opgenomen. Ook de actuele fase van de projecten is hierin aangegeven.

Figuur 2 Actuele scope van het programma, peildatum 31 december 2020

4 Voortgang en planning

4.1 Voortgang van het programma

In verslagperiode zijn geen projecten opgeleverd. Bij de één van de twee in uitvoering zijnde projecten staat de vigerende planning onder druk. Nadere toelichting is opgenomen in paragraaf 4.3. Als voor dit project meer duidelijkheid bestaat over de verwachte eindplanning is er ook zicht op de einddatum van het totale programma. In het vierde kwartaal 2021 wordt er hierover duidelijkheid verwacht.

Op 31 december 2020 bevinden zich nog twee projecten in de realisatiefase. In totaal voldoen 85 projecten aan de destijds geldende vigerende veiligheidsnorm. De mutaties in de projectfase ten opzichte van voorgaande rapportage zijn gegeven in tabel 1.

Tabel 1
Mutaties in projectfase ten opzichte van vorige VGR

	VGR-17 31-12-2019	VGR-18 30-06-2020	Mutaties verslagperiode	VGR-19 31-12-2020
Planstudiefase	0	0	0	0
Realisatiefase	4	2	0	2
Gerealiseerde maatregelen	71	73	0	73
Op basis van nader onderzoek is gebleken dat de kering voldoet	12	12	0	12
Totaal	87	87	0	87

In het HWBP-2 wordt in totaal 362,4 kilometer dijken en 18 kunstwerken versterkt. Tabel 2 geeft het aantal lopende projecten per beheerder weer, met daarbij het aantal kilometers dijken en het aantal kunstwerken. Een overzicht van de afgeronde projecten is opgenomen in tabel 3.

Tabel 2
Lopende projecten

	Totaal aantal lopende projecten	Projecten aan dijken, dammen, duinen		Projecten aan kunstwerken
HH Hollands Noorderkwartier	1	1	30,8 km	-
WS Vallei en Veluwe	1	1	22,0 km	-
Totaal	2	2	52,8 km	-

Tabel 3

Afgeronde HWBP-2
projecten

Beheerder	Code	Project	
WS AGV	WN-006	Ipersloter-en Diemerdammersluis	
HH Hollands Noorderkwartier	W1-001	Havendijk den Helder	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-001	Balgzanddijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W1-006	Wieringermeerdijk omgelegde Stonteldijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-003	Markermeerdijk Hoorn - Enkhuizen	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-024	Prins Hendrikpolder, steenbekleding	**
HH Hollands Noorderkwartier	W2-036	Dijkversterking Waddenzeedijk Texel	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-064	Bergen aan Zee	*
HH Hollands Noorderkwartier	W2-066	Egmond aan Zee	*
HH Hollands Noorderkwartier	W2-080	Koegraszeedijk	
HH Hollands Noorderkwartier	W2-085	Hoogwaterkering Den Oever	
HH Hollands Noorderkwartier	WZ-001	Zwakke schakels Noord-Holland	
WS Hollandse Delta	W1-003	Versterking Buitenhavendijk Middelharnis	
WS Hollandse Delta	W2-026	Dijkversterking Nieuwe Stadse Zeedijk	
WS Hollandse Delta	W2-028	Dijkversterking Oostmolendijk	
WS Hollandse Delta	WN-001	Dijkversterking Hellevoetsluis	
WS Hollandse Delta	WN-002	Dijkversterking Brielse Maasdijk	*
WS Hollandse Delta	WN-003a	Dijkversterking Spui Oost	
WS Hollandse Delta	WN-003b	Zettingsvloeiing Spui	
WS Hollandse Delta	WN-004	Dijkversterking Spui West	
WS Hollandse Delta	WN-005	Dijkversterking Eiland van Dordrecht	
WS Hollandse Delta	WN-008	Dijkversterking Hoeksche Waard Zuid	***
WS Hollandse Delta	WN-009	Dijkversterking Hoeksche Waard Noord	
WS Hollandse Delta	WN-014a	Dijkversterking IJsselmonde Noord en Zuid	*
WS Hollandse Delta	WN-014b	Dijkversterking Hilledijk	*
WS Hollandse Delta	WN-025	Zettingsvloeiing Dordtsche Kil	
WS Hollandse Delta	WZ-006	Kust van Voorne	
WS Hollandse Delta	WZ-007	Flauwe Werk	
WS Fryslân	W2-013	Havendammen en steenbekleding Stavoren	
WS Fryslân	W2-014	IJsselmeer kleibekleding en pipingmaatregelen	
WS Fryslân	W2-021	Havendam Lemmer	
WS Fryslân	W2-030	Waddenzeedijk, Friese kust	***
WS Fryslân	W2-045	Terschelling, Waddenzeekering	

WS Fryslân	W2-049	Ameland	
WS Fryslân	WN-016	Johan Frisoluis Stavoren	
WS Fryslân	WN-019	Rienschluis te Lemmer	
WS Fryslân	WN-020	Oude Zeeschluis te Stavoren	*
WS Fryslân	WN-021	Inlaat Tacozijsluis	*
WS Fryslân	WN-022	Inlaat Teroelsterkolk	*
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W1-008	Nederlekdijsluis	
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W1-009	Bergambacht-Ammerstol-Schoonhoven	***
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	W2-002	Dijkversterking Krimpen	***
HH van Schieland en de Krimpenerwaard	WN-017	Achterland Maeslantkering	*
WS Rivierenland	W1-010	Benedenstad Nijmegen	
WS Rivierenland	W2-042	Merwededijsluis te Werkendam	
WS Rivierenland	W2-055	Lekdijsluis KIS	***
WS Rivierenland	W2-078	Diverse pipingmaatregelen	
WS Scheldestromen	W2-019	Onrustpolder Noord-Beveland	
WS Scheldestromen	W2-025	Kruiningenpolder	
WS Scheldestromen	W2-031	Zimmermanpolder Zuid-Beveland	
WS Scheldestromen	W2-082	Noorderstrand Schouwen	
WS Scheldestromen	WN-010	Westkapelle	
WS Scheldestromen	WN-011	Vlissingen	
WS Scheldestromen	WZ-009	Zwakke Schakels Zeeuws Vlaanderen	
HH van Delfland	W2-079	Gemaal Westland	
HH van Delfland	WN-018	Achterland Maeslantkering	*
HH van Delfland	WZ-004	Scheveningen	
HH van Delfland	WZ-005	Delflandse kust	
HH van Rijnland	W2-067	Kustversterking Katwijk	***
HH van Rijnland	W2-068	Zandvoort, boulevard	*
HH van Rijnland	WZ-003	Kustversterking Noordwijk	***
WS Aa en Maas	WN-012	Keent en Keent - Grave	
WS Aa en Maas	WN-015	Kunstwerken Boxmeer - Grave	
WS Aa en Maas	WN-023	Heusden	*
WS Aa en Maas	WN-024	Boxmeer	
WS Noorderzijlvest	W2-018	Afvalwaterleidingen	
WS Noorderzijlvest	W2-069	Waddenzeedijsluis Nieuwstad	
WS Groot Salland	W2-058	IJsseldijsluis bij Windesheim	
WS Groot Salland	W2-088	Gemaal Westerveld bij Zwolle	
WS Rijn en IJssel	W2-074	Den Elterweg te Zutphen	
WS Rijn en IJssel	W2-075	IJsseldijsluis stadsgrijsluis Doesburg	

WS Rijn en IJssel	W2-077	Twentekanaaldijk	
WS Rijn en IJssel	W2-089	Pleijweg, Schaapdijk, Broekdijk te Arnhem	
WS Vallei en Veluwe	WN-013	Gemaal Antlia	
WS Hunze en Aa's	W1-004	Oude zeesluis Delfzijl	
WS Zuiderzeeland	W2-010	Kadoelersluis	
Provincie Groningen	W1-005	Schutsluis complex Delfzijl	
Provincie Groningen	W1-007	Keersluis Lauwersoog	
RWS Midden Nederland	R2-006	Houtribdijk	
RWS Noord Holland	R2-029	Molwerk in de Mokbaai, Texel	
RWS IJsselmeergebied	R2-011	Roggebotsluis	
RWS IJsselmeergebied	R2-016	Nijkerkersluis	
RWS Zeeland	R2-022	Veerhaven Kruiningen	
RWS Zeeland	R2-034	Sluizencomplex Terneuzen	
RWS Oost Nederland	R2-062	Keersluis Meppelerdiep Zwartsluis	

Op basis van nader onderzoek is gebleken dat de kering voldoet aan de vigerende veiligheidsnorm, zonder dat maatregelen hoeven te worden getroffen.

** Het project voldoet aan de norm voor steenbekleding, maar wordt verder versterkt in W2-036

*** Het project is opgeleverd, maar financiële afwikkeling dient nog plaats te vinden.

4.2 Planningsystematiek

Om de voortgang van de projecten te kunnen monitoren, geven beheerders de belangrijkste mijlpalen in de projectplanningen aan. De onderliggende documenten bij deze en andere mijlpalen worden bij formele contactmomenten door het programmabureau HWBP-2 getoetst. Een mijlpaal wordt als behaald beschouwd na de schriftelijke bevestiging van een positief toetsresultaat.

In tabel 4 is met kleur (oranje, groen en rood) aangegeven of de vastgestelde datum van een mijlpaal bij een formeel contactmoment of met een verzoek tot wijziging (VtW) is aangepast. Via een VtW kan tussentijds de planning worden bijgesteld wanneer er een te groot verschil ontstaat tussen de vastgestelde mijlpalen en de prognose. Dit instrument wordt ingezet wanneer er niet op korte termijn een contactmoment is voorzien.

Bijgestelde mijlpalen worden in paragraaf 4.3 toegelicht. De planning van projecten is sterk afhankelijk van specifieke projectomstandigheden en actuele ontwikkelingen in de projecten. Daarom geven de beheerders ieder kwartaal een prognose van mogelijke ontwikkelingen in de planningen van projecten. Deze ontwikkelingen zijn niet in de tabel weergegeven aangezien deze nog niet zijn geformaliseerd.

Tabel 4 geeft een overzicht van de planning met daarin aangegeven de mijlpalen die zijn voorzien binnen de lopende projecten. De tabel geeft een weergave van de formeel vastgestelde projectplanningen.

Tabel 4 Planning met mijlpalen van de lopende projecten

Code	Naam	Beheerder	Projectfase	Vigerende datum start realisatie	Vigerende datum einde realisatie
W2-004	Markermeerdijk Hoorn - Edam - Amsterdam	HH Hollands Noorderkwartier	realisatie	✓	2022 Q3
W2-063	Eemdijken en Zuidelijke Randmeren	WS Vallei en Veluwe	realisatie	✓	2021 Q4

Voortgang mijlpalen:

- ✓ Mijlpaal is behaald
- Mijlpaal is nog niet behaald

Mutaties vigerende planning:

- Bij formeel contactmoment is een vroegere datum voor de mijlpaal vastgesteld
- Bij formeel contactmoment is een latere datum voor de mijlpaal vastgesteld met oplevering uiterlijk in 2017
- Bij formeel contactmoment is een latere datum voor de mijlpaal vastgesteld met verwachte oplevering ná 2017

Voortgang mijlpalen

Start realisatie

In deze verslagperiode is geen subsidiebeschikking afgegeven.

Einde realisatie

In de verslagperiode zijn geen projecten door de aannemer afgerond.

4.3

Ontwikkelingen in de planning van het HWBP-2

Hierna zijn de belangrijkste ontwikkelingen beschreven die zich in de verslagperiode hebben voorgedaan in de planning van de projecten.

Bijgestelde mijlpalen

In de verslagperiode is één mijlpalen bijgesteld, te weten: voor het project Eemdijken en Zuidelijke randmeren.

Ontwikkeling project Waddenzeedijk Friese Kust

Het project is eind 2016 afgerond maar er is geconstateerd dat er sprake is van losliggende stenen, waardoor de beoogde 50 jaar levensduur niet wordt gehaald. Er heeft monitoring plaats gevonden om de ontwikkeling van de problematiek in beeld te brengen. De resultaten zijn afgelopen jaar geanalyseerd en er zijn scenario's uitgewerkt voor de mogelijke vervolgstappen. Omdat deze scenario's een directe relatie met het HWBP-project Koehool-Lauwersmeer hebben, (het project Waddenzeedijk Friese Kust overlapt voor een deel het project Koehool-Lauwersmeer) is een verdere analyse nodig. De uitkomst hiervan wordt medio 2021 verwacht, waarna keuzes gemaakt kunnen worden voor het vervolg van het project Waddenzeedijk Friese Kust. Tevens kan dan beoordeeld worden of de oplossingsrichting pas binnen de grenzen van het huidige plan van aanpak wat bij de realisatie van dit project was goedgekeurd. Is dat niet het geval dan zal hiervoor een procedure worden opgestart.

Projecten die nog worden opgeleverd

Op dit moment betreft dit twee projecten:

- W2-004 Markermeerdijk Hoorn - Edam – Amsterdam
De werkzaamheden buiten zijn bij verschillende modules opgepakt. Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier brengt momenteel de financiële en planningsconsequenties in beeld van de proceduretijd van de bodemprocedure bij de Raad van State ten behoeve van een formeel C5-moment conform geldende HWBP-2 procedure. In de afgelopen periode heeft zich een aantal andere tegenvallers gemanifesteerd die zich voor hebben gedaan na het moment van subsidiebeschikking in november 2018 of die tijdens het moment van beschikken nog onvoldoende uitgewerkt waren. De verwachting van het Hoogheemraadschap is dat de optelsom van deze aspecten tot een aanzienlijke financiële tegenvaller en uitloop in de planning zal leiden. De komende periode zal in het genoemde C5-moment worden beoordeeld of deze posten op grond van de subsidieregeling van het HWBP-2 voor subsidie in aanmerking komen. Gezien de gerapporteerde getallen van HHNK zal dit tot een herbeschikking leiden. De verwachting is dat in de VGR21 (verslagperiode 1 juli – 31 december 2021) duidelijkheid gegeven kan worden over deze financiële en planningsconsequenties.
Het project heeft te maken met PFAS-problematiek. Er wordt momenteel een oplossingsrichting verkend in de vorm van een project specifieke invulling van de zorgplicht in het kader van het Besluit Bodemkwaliteit. Deze oplossing wordt in de komende periode aan de Minister van I&W ter besluitvorming voorgelegd. De mogelijke consequenties van deze PFAS-problematiek worden ook beschouwd in het genoemde C5-moment voor zover deze dan bekend zijn.

- W2-063 Eemdijken en Zuidelijke Randmeren

Van het project Eemdijken en Zuidelijke Randmeren zijn zeven van de acht deeltrajecten reeds in 2019 opgeleverd en financieel afgerekend.

Het niet opgeleverde deeltraject betreft Westdijk en Eemdijk Noord (WEN). Binnen dit deeltraject is thermisch gereinigde grond (TGG) toegepast als kernmateriaal in de buitenberm, waarvan na onderzoek is gebleken dat deze verontreinigd is en daarom niet voldoet aan de eisen voor een grootschalige bodemtoepassing uit het Besluit Bodemkwaliteit.

Het waterschap Vallei en Veluwe zal het verontreinigde materiaal volledig afgraven en vervangen, op basis van het plan van aanpak, dat is goedgekeurd door het bevoegd gezag (provincie Utrecht, gemeente Bunschoten). Voor het project heeft op 8 september 2020 een herbeschikking van de subsidie plaatsgevonden. De aanvullende kosten van deze herstelwerkzaamheden zijn in de raming van het uitvoeringsproject opgenomen.

Het Waterschap heeft op 30 oktober 2020 het (herstel-) werk gegund. De aannemer is in november 2020 buiten met de voorbereidende werkzaamheden voor de uitvoering gestart, met de aanleg van bouwwegen, opnames van panden, aanleg van een losvoorziening voor het aan- en af te voeren materiaal e.d., zodat eind januari 2021 kan worden gestart met het daadwerkelijk afgraven van het materiaal in het eerste compartiment. Het verontreinigde materiaal zal worden afgevoerd naar erkende verwerkers. De uitvoering van de werkzaamheden is volgens planning gereed in Q4 2021.

5 Risicomanagement

5.1 Risicobeheersing op programma- en issues op projectniveau

Tot en met de VGR18 (peildatum 30 juni 2020) werd in dit hoofdstuk alleen ingegaan op de programmarisico's. Dit zijn risico's die niet in de projectenramingen zijn meegenomen. Daarnaast is het nog onzeker of deze risico's zich echt voor gaan doen.

Op het moment dat het risico zich voordoet, dient deze opgenomen te worden in de raming van het project. In een groot programma hoeft een vertraging van een individueel project niet tot een vertraging in het programma te leiden. Echter, gezien de beperkte omvang van het aantal lopende projecten in het HWBP2 is dit wel het geval. Het individuele project is daarmee bepalend voor de doorlooptijd van het totale programma geworden. Om dat inzicht te geven is dit hoofdstuk met ingang van deze voortgangsrapportage uitgebreid met issues van de projecten.

Een issue is een bekend probleem bij een project dat van invloed kan zijn op de programmadoelen in tijd en geld, de kwantificering is op dit moment nog niet vast te stellen.

5.2 Risico's programmaniveau

Door risicobeheersing werkt het programma aan het tegengaan van financiële tegenvallers en aan het voorkomen van vertraging. Door intensieve afstemming en communicatie worden risico's gesignaleerd en kunnen adequate maatregelen worden getroffen om gevolgen van risico's te beperken. De basis voor de risicobeheersing voor het gehele programma ligt bij de projecten; door de beheerders zal het merendeel van de risico's gesignaleerd en beheerst worden. Het risicomanagement door het programmabureau HWBP-2 is hierop aanvullend en richt zich zowel op risicobeheersing door de beheerders als door het programmabureau HWBP-2.

Het overzicht van de risico's wordt elk halfjaar geactualiseerd bij zowel de projecten als bij het programma. Nagegaan wordt of nieuwe risico's worden gezien, risico's zijn gewijzigd of aanvullende beheersmaatregelen nodig zijn. Het programmabureau HWBP-2 voert beheersmaatregelen uit, veelal in samenwerking met de beheerders, door onder andere (het faciliteren van) kennisdeling tussen de beheerders, het professionaliseren van de kennis bij de beheerders op specifieke onderwerpen en het bieden van specialistische kennis om de risico's beter te beheersen.

Risico's met gevolgen in tijd

Risico's met gevolgen in tijd voor het programma zijn die risico's uit de projecten die niet opgevangen kunnen worden in de afgesproken buffers van het project, waardoor deze gevolgen kunnen hebben voor de verwachte opleverdatum van een of meerdere projecten en daarmee voor het totale programma. De risico's zijn weergegeven in tabel 5.

De omvang van de risico's wordt uitgedrukt in het aantal projecten waarbij het risico zich kan voordoen met daarbij de mogelijke vertraging in maanden.

Het risicoprofiel van het programma neemt af naar mate het programma vordert en bestaat dan ook nog maar uit enkele risico's. De tijds- en financiële risico's worden gerapporteerd.

In deze verslagperiode is een risicovervallen, namelijk "Vertraagde uitspraak van de RvS over het Projectplan Waterwet leidt tot vertraging en meerkosten". Dit is vervallen als risico en opgenomen als issue 1 in het project, zie de volgende paragraaf 5.3. De meerkosten naar aanleiding van de latere behandeling door de Raad van State worden als issue verder gemonitord.

Tabel 5

Toprisico's binnen het programma met gevolgen in tijd

<i>Risico's met gevolgen in tijd</i>	<i>Aantal projecten / vertraging</i>
Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk	1 project 18-24 maanden
Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging en meerkosten	1 project 12-24 maanden

De risico's met gevolgen in tijd worden nu toegelicht:

- *Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk*

Bij het project Dijkversterking Waddenzeedijk Friese kust is Elastocoast verwerkt op de dijk. Het project is eind 2016 afgerond maar er is geconstateerd dat er sprake is van losliggende stenen, waardoor de beoogde 50 jaar levensduur niet wordt gehaald. Er heeft monitoring plaats gevonden om de ontwikkeling van de problematiek in beeld te brengen. De resultaten zijn afgelopen jaar geanalyseerd en er zijn scenario's uitgewerkt voor de mogelijke vervolgstappen. Deze scenario's hebben echter een directe relatie met het HWBP-project Koehool Lauwersmeer, omdat een deel van dit project het project Waddenzeedijk Friese Kust overlapt. Voor een goede keuze tussen de scenario's is het noodzakelijk dat bekend is wat het voorkeursalternatief van het project Koehool Lauwersmeer wordt. Het project Koehool Lauwersmeer is bezig met de variantenstudie en de huidige inschatting is dat deze studie na de zomer van 2021 gereed is. Op dat moment is duidelijk welke oplossing er gerealiseerd moet worden en wat dit betekent voor de uitvoering. Dan kan er worden ingeschat wat dit voor de planning betekent en wat de vertraging voor de oplevering van het project is.

- *Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging en meerkosten*

Het project Markermeerdijk-Hoorn-Edam-Amsterdam heeft te maken met mogelijke consequenties van PFAS en corona, daarnaast dient de technische oplossing voor dijkvak Durgerdam nog uitgewerkt te worden. Het Hoogheemraadschap maakt inzichtelijk wat de consequenties zijn voor de planning.

Risico's met gevolgen in geld

Risico's met gevolgen in geld voor het programma zijn die risico's uit de projecten welke op dit moment niet zijn getoetst om op te kunnen nemen binnen de overeengekomen raming van het project, waardoor deze risico's consequenties kunnen hebben voor de programmaraming. De risico's met gevolgen in geld zijn weergegeven in tabel 6. De omvang van de risico's wordt uitgedrukt in het aantal projecten waarbij het risico zich kan voordoen met daarbij de totale verwachtingswaarde van de gevolgen in geld voor het programma. Ten opzichte van VGR-18 zijn de volgende veranderingen doorgevoerd in de top risico's geld: Het risico "Vertraagde uitspraak van de RvS over het Projectplan Waterwet leidt tot vertraging en meerkosten" is net als bij de tijdsrisico's in tabel 5 vervallen als risico, en opgenomen als issue. Dit wordt verder toegelicht in de volgende paragraaf. Omdat dit risico nog niet was gekwantificeerd in geld maar als p.m. was opgenomen in VGR-17 heeft het vervallen van dit risico geen invloed op de totale benoemde risicoreservering. De totale benoemde risicoreservering blijft hiermee gelijk met € 15 miljoen.

Tabel 6

Toprisico's binnen het programma met gevolgen in geld

<i>Risico's met gevolgen in geld</i>	<i>Aantal projecten / verwachtingswaarde gevolgen in geld</i>
Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk	1 project € 10,0 miljoen

Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met opdrachtnemer inzake grondstoffengebruik	2 projecten € 5,0 miljoen
Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging en meerkosten	1 project € p.m.

Toelichting op de risico's:

Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk

Zie paragraaf 5.2 voor de toelichting van het risico. Naast de vertraging is er ook sprake van mogelijk extra kosten. Nadat het ontwerp van het project Koehool-Lauwersmeer bekend is kan ook bepaald worden welk deel van de kosten voor het HWBP-2 programma zijn. Tot dat moment blijft de risicoreservering van € 10 miljoen staan.

Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondstoffengebruik

Er is nog steeds sprake van twee opgeleverde projecten met een juridisch dispuut over de contractuele eisen. Het door de beheerders opgebouwde dossier is sterk en de kans dat het dispuut tot financiële consequenties leidt, wordt laag ingeschat. Als dit risico wel optreedt, kan dit financiële consequenties hebben, waarbij een financieel beroep op het programma kan worden gedaan. Het juridische proces is lopende. Hierom blijft de risicoreservering van € 5 miljoen op programmaniveau.

Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging en meerkosten

Zie paragraaf 5.2 voor de toelichting van het risico. Het Hoogheemraadschap maakt inzichtelijk wat de consequenties zijn voor de overeengekomen projectraming.

5.3 Issues projecten

In deze paragraaf worden de issues binnen de projecten van het HWBP-2 verwoord, die van invloed kunnen zijn voor het totale programma HWBP-2. Deze zijn weergegeven in tabel 7.

Tabel 7
Issues binnen de projecten

<i>Issues</i>	<i>Project</i>
1. Vertraagde uitspraak van de RvS over het Projectplan Waterwet leidt tot vertraging en meerkosten	1 project
2. Gewijzigde uitvoering en/of eisen leidt tot vertraging en meerkosten t.o.v. verleende beschikking	1 project

Toelichting op de issues:

1. Issue 1: Vertraagde uitspraak van de RvS over het Projectplan Waterwet leidt tot vertraging en meerkosten

De uitspraak van de Raad van State over het Projectplan Waterwet is inmiddels geweest, maar omdat deze uitspraak zo lang op zich heeft laten wachten heeft dit consequenties voor de planning van het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam. Tot de uitspraak van de Raad van State mochten alleen omkeerbare werkzaamheden uitgevoerd worden. Hierdoor kon de Alliantie zich tot deze uitspraak niet volledig inzetten op de uitvoering van het projectplan. De consequenties in tijd en geld worden door het waterschap inzichtelijk gemaakt. Door het waterschap is er een eerste prognose afgegeven. In de verslagperiode is gestart met een C5-moment. Dit is een contactmoment conform de subsidieregeling die ingezet kan worden om de ingediende prognoses in tijd en geld te kunnen beoordelen en toetsen op subsidiabiliteit. Na deze beoordeling is dit issue te kwantificeren en worden de resultaten opgenomen in de overeengekomen planning en raming van het project.

2. *Issue 2: Gewijzigde uitvoering en/of eisen leidt tot vertraging en meerkosten t.o.v. verleende beschikking*

Bij het project Markermeerdijk Hoorn-Edam-Amsterdam hebben zich na het moment van subsidiebeschikking in november 2018 een aantal tegenvallers voorgedaan en bleek dat een aantal objecten onvoldoende uitgewerkt waren. Zo was vanwege de vertraging in de uitvoering van het project de beoogde zandwinlocatie niet langer beschikbaar. Daardoor moest uitgeweken worden naar een alternatieve zandwinlocatie waar aangescherpte vergunningsvoorwaarden vanwege Programma Aanpak Stikstof (PAS) op van toepassing zijn. Dit brengt meerkosten met zich mee. De consequenties van deze tegenvallers worden mee genomen in het lopende C5 moment en daar getoetst op subsidiabiliteit door het programmabureau. Na de beoordeling is dit issue te kwantificeren en worden de resultaten opgenomen in de overeengekomen planning en raming van het project.

5.4 Algemeen beeld op programmaniveau

De financiële omvang van de risico's bedraagt € 48,4 miljoen en bestaat voor € 15 miljoen uit benoemde risico's en voor € 33,4 miljoen uit onbenoemde risico's.

De financiële omvang van de benoemde en gekwantificeerde risico's is in de verslagperiode ongewijzigd. Inhoudelijk zijn de (mutaties in de) risico's toegelicht in paragraaf 5.2.

De financiële waarde van de gekwantificeerde onbenoemde risico's is in de verslagperiode verhoogd met € 0,6 miljoen. De reservering voor de onbenoemde risico's bedraagt 5% van de projectramingen van de nog lopende projecten inclusief het budget programmabureau. Deze mutatie wordt veroorzaakt door de indexering van de lopende projecten.

Tabel 7

Financiële waarde risico's op programmaniveau, weergegeven in miljoen euro

	VGR-17 31-12-2019	VGR-18 30-06-2020	Mutaties verslagperiode	VGR-19 31-12-2020
Benoemde risico's op programmaniveau	31,5	15,0	0,0	15,0
'Onvoldoende duidelijkheid in contractafspraken met ON inzake grondgebruik'	2,5	5,0	0,0	5,0
'Grootschalig herstel van de dijk noodzakelijk'	28,0	10,0	0,0	10,0
'Gewijzigde uitvoering kan leiden tot vertraging en meerkosten'	-	<i>p.m.</i>	-	<i>p.m.</i>
'Vertraagde uitspraak RvS leidt tot vertraging en meerkosten'	-	<i>p.m.</i>	<i>vervallen</i>	<i>vervallen</i>
Diverse risico's	1,0	0,0	0,0	0,0
Onbenoemde risico's programmaniveau	47,3	32,8	0,6	33,4
Financiële verwachtingswaarde risico's op programmaniveau	78,8	47,8	0,6	48,4

Exogene risico's voor het programma

Exogene risico's zijn risico's die buiten de scope (opdracht) van het programma vallen, maar wel gevolgen kunnen hebben voor de kosten of de planning van het programma.

Het programma kent op dit moment geen exogene risico's. Het exogeen risico betreffende de nieuwe normering is vervallen, doordat het laatste project is beschikt.

6.1 Programmabudget

In de verslagperiode is het beschikbare budget van € 2.656,6 miljoen met € 18,4 miljoen gewijzigd naar € 2.675,0 miljoen. Deze wijzigingen betreffen in hoofdzaak de doorvoering van de indexering en de eerder gemelde budgetcorrectie.

Tabel 8 geeft de budgetreeks aan. In de verslagperiode zijn de eerder genoemde budgetmutaties doorgevoerd.

Tabel 8

Budgetreeks in de rijksbegroting, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2020

	Totaal	t/m 2019	2020	2021	2022	2023	2024 e.v.
VGR-17 31-12-2019	2.656,6	2.198,5	165,9	71,1	71,1	92,4	57,6
VGR-18 30-06-2020	2.656,6	2.198,5	134,2	86,1	65,4	84,8	87,6
VGR-19 31-12-2020	2.675,0	2.198,5	151,5	76,8	69,4	89,2	89,6
Verwerking terugbetaling voorschotten *)	8,4	8,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bijdragen Provincie	4,4	4,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
VGR-19 31-12-2020	2.687,8	2.211,3	151,5	76,8	69,4	89,2	89,6

*) Conform de begrotingsregels worden terugbetalingen van verstrekte voorschotten bruto verantwoord ofwel als ontvangst en hogere uitgaven verantwoord. Bij 1^e suppletore wet 2016 is een terugbetaling als hogere ontvangst verantwoord en als hoger uitgavenbudget aan HWBP-2 toegevoegd. Daarnaast zijn er nog te ontvangen eindafrekeningen in 2016 afgewikkeld die in 2017 zijn verwerkt. Het uitgavenbudget voor HWBP-2 bedraagt daarmee € 2.687,8 miljoen. Gesaldeerd met de ontvangsten bedragen de kosten voor HWBP-2 € 2.675,0 miljoen.

Tabel 9 geeft inzicht in de gebudgetteerde ontvangsten van de waterschappen voor de financiering van het HWBP-2. Deze ontvangsten bedragen in totaal € 1.028,7 miljoen.

Tabel 9

Ontvangsten van de waterschappen t.b.v. budget HWBP-2, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2020

	Totaal	t/m 2019	2020	2021	2022	2023	2024
VGR-17 31-12-2019	1.028,0	971,4	56,4	0,2	0,0	0,0	0,0
VGR-18 30-06-2020	1.028,0	971,4	56,4	0,2	0,0	0,0	0,0
VGR-19 31-12-2020	1.028,7	971,4	57,2	0,1	0,0	0,0	0,0

Tabel 10 geeft een overzicht van de gerealiseerde ontvangsten van de waterschappen, conform de afspraken uit het Bestuursakkoord Water. Van de bijdrage van de waterschappen van € 57,3 miljoen is in verslagperiode € 57,2 miljoen ontvangen.

Tabel 10

Cumulatieve ontvangsten waterschappen, weergegeven in miljoen euro

	t/m VGR-18 30-06-2020	Mutaties VGR 19	t/m VGR-19 31-12-2020
Ontvangsten	971,4	57,2	1.028,6

6.2 Programmaraming

De programmaraming bestaat uit het totaal van de gerealiseerde en de nog te realiseren kosten voor het HWBP-2. De raming is samengesteld uit de door de beheerders opgestelde projectprognoses, de kosten voor het programmabureau HWBP-2 (overige projectkosten) en het programma onvoorzien. Gegeven de op dit moment geldende inzichten wordt de omvang van de programma-onvoorzien als toereikend geacht.

De programmaraming is in de verslagperiode per saldo met € 6 miljoen afgenomen en bedraagt op 31 december 2020 € 2.690 miljoen. Deze netto afname komt voort uit afrekening en actualisatie van meerdere projecten (- € 24 miljoen) en de indexering over lopende projecten (+ € 17 miljoen) en actualisatie van overige projectkosten en onbenoemd programmarisico (+ € 1 miljoen).

Binnen de programmaraming bedraagt de totale omvang van de onvoorzien kosten € 124 miljoen, bestaande uit € 76 miljoen onvoorzien op projectniveau en € 48 miljoen onvoorzien op programmaniveau. In tabel 11 is de opbouw van de programmaraming weergegeven. De mutaties zijn verderop toegelicht.

Tabel 11
Programmaraming,
weergegeven als
verwachtingswaarde
in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2020

	VGR-17 31-12-2019	VGR-18 30-06-2020	Mutaties verslagperiode	VGR-19 31-12-2020
Subtotaal projectramingen	2.586	2.601	-7	2.594
Project voorzien	2.479	2.510	+8	2.518
Project onvoorzien	107	91	-15	76
Overige projectkosten	47	47	+1	48
Programma onvoorzien	79	48	0	48
Totaal HWBP-2	2.712	2.696	-6	2.690

Op basis van de doorrekening van de programmaraming is de verwachting dat de bandbreedte van de uitgaven tussen € 2,6 miljard en € 2,7 miljard ligt.

Overige projectkosten

Deze kosten bestaan uit de gerealiseerde kosten tot en met 31 december 2020 en een door het programmabureau HWBP-2 opgestelde raming van de verwachte programmabureaustkosten over de periode tot en met 2023. De raming van deze kosten is in de verslagperiode gewijzigd en bedraagt nu € 48 miljoen. Deze wijziging betreft het doorvoeren van de indexering.

Programma onvoorzien

In de verslagperiode is de financiële verwachtingswaarde ongewijzigd en heeft een totale risicoreservering op programmaniveau van € 48 miljoen. Dit is in hoofdstuk 5 toegelicht.

Projectramingen

Het totaal van de projectramingen is in de verslagperiode met € 7 miljoen afgenomen tot een bedrag van € 2.594 miljoen. Een onderverdeling van de projectkosten naar projectfase is weergegeven in tabel 12. Oorzaak van deze mutatie betreft indexering, afrekening en actualisatie van de projecten.

Tabel 12

Projectkosten per projectfase, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2020

	VGR-17 31-12-2019	VGR-18 30-06-2020	Mutaties verslagperiode	VGR-19 31-12-2020
Subtotaal lopende projecten	905	610	+11	621
<i>Projecten in planstudie</i>	0	0	0	0
<i>Projecten in realisatie</i>	905	610	+11	621
Gerealiseerde projecten	1.681	1.991	-18	1.973
Totaal projectramingen	2.586	2.601	-7	2.594

Tabel 13 bevat een onderverdeling van de projectkosten naar beheerders, zowel in de planstudiefase als in de realisatiefase.

Tabel 13

Raming van de projecten in planstudiefase en realisatiefase per beheerder, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2020

	VGR-17 31-12-2019		VGR-18 30-06-2020		VGR-19 31-12-2020	
	aantal projecten	raming	aantal projecten	raming	aantal projecten	raming
Beheerder						
HH Hollands Noorderkwartier	2	673	1	501	1	513
Overige beheerders en innovatiebijdrage	2	232	1	109	1	108
Lopende projecten	4	905	2	610	2	621
Gerealiseerde projecten	83	1.681	85	1.991	85	1.973
Totaal	87	2.586	87	2.601	87	2.594

Tabel 14

Projectkosten per type bekostiging, weergegeven in miljoen euro
Prijspeil 1-1-2020

	VGR-17 31-12-2019	VGR-18 30-06-2020	VGR-19 31-12-2020
Subsidieprojecten en innovatiebijdrage	1.806	1.831	1.824
Projecten Zwakke Schakels	606	606	606
Projecten Rijkswaterstaat	174	164	164
Totaal projectramingen	2.586	2.601	2.594

6.3

Kasreeks

Ten behoeve van de Rijksbegroting stelt het programmabureau HWBP-2 iedere verslagperiode een overzicht op van realisatie en prognose van verplichtingen en kasuitgaven voor het lopende jaar en de jaren daarna. De kasreeks is gebaseerd op gegevens van de beheerders die zijn beoordeeld door het programmabureau. In tabel 15 is deze kasreeks opgenomen.

Tabel 15

Kasreeks, weergegeven in miljoen euro

	Totaal	t/m 2019	2020	2021	2022	2023	2024 e.v.
VGR-17 31-12-2019	2.712	2.200	121	89	68	88	146
VGR-18 30-06-2020	2.696	2.200	156	110	79	82	69
VGR-19 31-12-2020	2.690	2.200	151	105	79	82	73

6.4 Apparaatsbudget Rijkswaterstaat

Om inzicht te geven in de integrale kosten van het HWBP-2 is in tabel 16 aangegeven hoeveel budget voor de apparaatskosten Rijkswaterstaat in de begroting is opgenomen. Het budget van de interne kosten bedraagt per 31 december 2020 in totaal € 33 miljoen. Het budget is ongewijzigd. Dit bedrag is conform de afspraken met betrekking tot de bekostigingssystematiek van RWS niet opgenomen in de raming en het budget van het HWBP-2.

Tabel 16
Apparaatsbudget
Rijkswaterstaat,
weergegeven
in miljoen euro

	Totaal	t/m 2019	2020	2021
VGR-17 31-12-2019	33	30	3	0
VGR-18 30-06-2020	33	30	3	0
VGR-19 31-12-2020	33	30	3	0

6.5 Cumulatieve verplichtingen en uitgaven

Tabel 17 geeft een overzicht van de cumulatieve financiële verplichtingen die sinds de start van het programma tot en met 31 december 2020 door het programma zijn aangegaan. In verslagperiode heeft er één aanbesteding plaatsgevonden, deze had een resultaat van € 19,4 miljoen. Er zijn nieuwe verplichtingen aangegaan voor het programmabureau en voor het project Eemdijken en Zuidelijke Randmeerdijken. Projecten die financieel in verslagperiode werden afgerekend gaven vrijval in de verplichtingen met zich mee.

Tabel 17
Cumulatieve
verplichtingen, incl. BTW,
weergegeven in miljoen
euro

	t/m VGR-17 31-12-2019	Mutaties VGR 18	Mutaties VGR 19	t/m VGR-19 31-12-2020
Verplichtingen	2.578	2	17	2.597

Op basis van de aangegane verplichtingen kunnen betalingen worden verricht. In de verslagperiode zijn geen voorschotten verleend op nieuwe en bestaande beschikkingen en heeft een eindafrekening plaatsgevonden. Dit is in tabel 18 aangegeven. Het betreft de uitgaven die sinds de start van het programma tot en met 31 december 2020 zijn gedaan.

In verslagperiode is voor een bedrag van in totaal € 144 miljoen aan uitgaven gedaan.

Tabel 18
Cumulatieve uitgaven,
incl. BTW, weergegeven in
miljoen euro

	t/m VGR-17 31-12-2019	Mutaties VGR 18	Mutaties VGR 19	t/m VGR-19 31-12-2020
Uitgaven	2.193	7	144	2.344

Bijlage werkwijze subsidieverlening door het rijk

Tijdens de zes jaarlijkse toetsingen van de primaire waterkeringen in het kader van de Waterwet onderzoeken de beheerders deze waterkeringen op verschillende faalmechanismen. Zodra in de eerste of tweede toetsronde werd geconstateerd dat een kering als gevolg van één faalmechanisme niet voldeed, werd de kering afgekeurd.

De beheerders zorgen voor het op sterkte brengen van de waterkering. Op basis van de Waterwet komen de maatregelen van het HWBP-2 in aanmerking voor subsidiëring door het rijk. Hiertoe toetst het rijk de maatregelen aan de subsidiecriteria robuust, sober en doelmatig. Op basis hiervan geeft het ministerie een voorlopige beschikking af die als grondslag dient voor de uitbetaling van voorlopige subsidies aan de beheerder. De hoogte van definitieve subsidie wordt op basis van nacalculatie door het rijk vastgesteld. Voor rechtmatige subsidieverstrekking vindt een aantal van contactmomenten tussen beheerders en rijk plaats. Elk contactmoment wordt onderbouwd met kwantitatief en kwalitatief adequate documentatie.

Contactmoment 1 Startnotitie: dit contactmoment vindt plaats wanneer de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (voorheen Startnotitie MER) in concept is opgesteld. Bij dit contactmoment gaat het erom dat wordt vastgesteld dat de juiste ontwerpogave en de juiste uitgangspunten worden gehanteerd en of het palet aan principeoplossingen ook een oplossing bevat die later als sober, doelmatig en robuust aangemerkt kan worden. Het zoeken van de mogelijke oplossingen is een iteratief proces waarbij de effecten van alle varianten worden afgewogen. Indien er nog veel onzekere variabelen zijn kan in het proces vóór het vaststellen van het voorkeursalternatief nog sprake zijn van (sterk) variërende plannings- en kostenramingen.

Contactmoment 2 Voorkeursalternatief: doel van dit contactmoment is om te bepalen welke ontwerpvarianten bestaan en hoe de afweging heeft plaatsgevonden die tot het voorkeursalternatief heeft geleid. Het rijk toetst of het voorkeursalternatief als sober, doelmatig en robuust aangemerkt kan worden. Indien ook andere belangen dan het veiligheidsbelang een plaats hebben gekregen in het voorkeursalternatief toetst het ministerie welk deel van de te maken kosten aan veiligheid is toe te rekenen en voor subsidie in aanmerking komt.

Contactmoment 3 Projectplan: bij dit contactmoment wordt het concept projectplan (voorheen: dijkversterkingsplan) getoetst op de criteria sober, doelmatig en robuust. Bij dit contactmoment wordt bepaald welk deel van de te maken kosten gerelateerd is aan de veiligheidsopgave en derhalve voor subsidie in aanmerking komt. De toetsing vindt plaats voordat het projectplan de inspraakprocedure ingaat en de goedkeuringsprocedure van de provincie doorloopt. Nadat het projectplan door de provincie is goedgekeurd kan het waterschap een subsidieaanvraag indienen. Het ministerie geeft naar aanleiding van de subsidieaanvraag een voorlopige beschikking af die als grondslag dient voor de uitbetaling van voorlopige subsidies aan de beheerder.

Contactmoment 4 Voorbereiden aanbesteding: dit contactmoment dient om aan de hand van de opgestelde marktuitvraag dan wel het opgestelde bestek te bepalen welke aanbestedingsrisico's bestaan en welke maatregelen kunnen worden getroffen om deze te reduceren of voorkomen.

Contactmoment 5 Realisatie: tijdens de realisatie van projecten wordt door middel van rapportages en de jaarverantwoordingen de gerealiseerde en geplande voortgang gevolgd. Indien de realisatie daartoe aanleiding geeft, volgt een contactmoment 5 teneinde dreigende realisatie risico's te reduceren of voorkomen.

Contactmoment 6 Oplevering: zodra het project is afgerond, toont de beheerder aan dat de in het formeel goedgekeurde projectplan beschreven aanpassingen aan de hoogwaterkering zijn gerealiseerd en dat de waterkering aan de vigerende norm voldoet.

Eindafrekening

Een eindafrekening wordt opgesteld na het behalen van het C6 moment, waarbij de verstrekte voorlopige subsidies worden verrekend met de werkelijk gemaakte kosten. Ook wordt dan de subsidiebeschikking definitief vastgesteld.

Auditdienst Rijk
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
(070) 342 77 00